

КОНФЛІКТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНІСТЬ

Т.Ю. Ульянова

Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського, pdpu@pdpu.edu.ua

Зростаюча увага науковців до проблеми конфліктності обумовлена особливістю сучасного світу – його високою динамічністю, хаотичністю активністю руйнівних сил й прагненням до мирного вирішення суперечливих ситуацій в умовах технологізації та інноваційності. Сучасні вимоги і запити суспільства на формування інноваційної особистості, яка зможе не тільки адаптуватися в швидко мінливих умовах професійного досвіду, а й самостійно вміти прогнозувати та запобігати виникненню конфліктів, орієнтуватися в конфліктних ситуаціях, ситуаціях невизначеності вибору, надавати супровід у конфліктній поведінці, зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до розвитку інноваційного потенціалу, осмислення і корекції відповідних властивостей особистості.

Україна й все людство переживають нині період глибоких, масштабних і швидких змін. Тому інноваційні конфлікти набувають все більшої значущості й викликають особливий інтерес. На зміну старому в природі й у суспільстві завжди приходять нове. Нововведення характеризуються масштабами, ступенем новизни, швидкістю впровадження й сферою життєдіяльності суспільства, в якій вони здійснюються. Чим більш радикальними, швидкоплинними й масштабними є зміни, тим частіше виникають конфлікти, викликані боротьбою старого й нового інноваційного. І чим більш масштабним є нововведення, чим більша кількість людей залучена до інноваційного процесу, тим частіше виникають конфлікти. Радикальність нововведення підвищує ймовірність і гостроту інноваційних конфліктів. Більш радикальні нововведення зустрічають більшу протидію. Чим швидше йде процес інновації, тим більше він є конфліктогенним. Помітно впливає на інноваційні конфлікти соціально-психологічне, інформаційне й інше забезпечення процесу

впровадження. Чим більш продуманим є цей процес, тим менша кількість конфліктів його супроводжує. Нове не обов'язково веде до прогресу й не завжди є кращим, ніж старе. Аналіз масштабних соціальних нововведень, історія яких нараховується чоліття, показує, що вони зазвичай мають як позитивні, так і негативні сторони [3, 4].

Теоретичну базу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних фахівців з питань сутності конфлікту, конфліктності, конфліктної поведінки, їх причин виникнення: Є. М. Богданов, Н. В. Гришина, Н. І. Добіна, Є. П. Ільїн, В. Г. Зазикін, О. В. Зайцева, М. М. Кашапов, М. І. Леонов, Ю. П. Платонов, Л. А. Петровська, І. М. Свіріденко, В. П. Шейнов та інші. Аналіз праць означених та інших дослідників показує, що однією з недостатньо вивчених є проблема конфліктності та інноваційних процесів.

У дослідженні ми розглядаємо конфліктність (схильність до конфліктної поведінки) як властивість, котра характеризується певною психічною активністю особистості, емоціями, думками, мисленням, намірами, установками тощо, котрі спонукають її до конфліктної поведінки, зовнішньої, фізичної активності. Виявлено, що у конфліктних особистостей найчастіше спостерігаються роздратованість, невдоволення, задрість, звинувачення оточуючих, негативні реакції на зовнішні обставини, незалежні від волі людей. Їм властиво постійна тривога, внутрішнє напруження, боротьба протиріч, що вимагають розрядки [5].

При провадженні нововведення зазвичай виникають суперечності між його прихильниками й супротивниками. Одні розраховують на поліпшення умов роботи й особистої життєдіяльності в результаті впровадження нововведення, а інші побоюються того, що життя й робота стануть гіршими. Позиція кожної із цих сторін може бути досить обґрунтованою.

Відомо, що нововведення є процесом створення, поширення й використання нового практичного засобу для нової (або кращого задоволення вже відомої) суспільної потреби, водночас це – процес сполучених з даним нововведенням змін у соціальному й речовинному середовищі, в

якому відбувається його життєвий цикл. Найбільш істотними з них є: тип нововведення; механізм здійснення нововведення; особливості інноваційного процесу [3, 6].

Слід за М.В. Кларінім, розуміємо поняття «інновація» як те, що відноситься не тільки до створення і поширення нововведень, але і до перетворень, змін в образі діяльності, стилю мислення, який з цими нововведеннями пов'язаний [1]. Аналіз зарубіжної літератури дозволяє виділити чотири групи факторів, що перешкоджають інноваційній діяльності: техніко-економічні, юридичні, організаційно-управлінські й соціально-психологічні. До числа соціально-психологічних факторів, що викликають опір нововведенням, належать: можлива зміна статусу особистості, можливість втрати нею роботи через впровадження нововведення, перебудова сталих способів діяльності, порушення стереотипів поведінки, острах невизначеності, порушення сформованих в життєдіяльності традицій тощо. Типовою особистісною причиною інноваційних конфліктів є наявність у багатьох людей вираженої негативної установки на зміни взагалі й нововведення в конкретній діяльності, зокрема. Дух новаторства й дух консерватизму споконвічно властиві людині, соціальній групі, людству в цілому. Тому масштабні реформи, що відбуваються в суспільстві, галузі, організації, об'єктивно породжують безліч міжособистісних інноваційних конфліктів, які є наслідками цих реформ. Також, відомо, що причини полягають у конкретних особливостях локальної інноваційної ситуації та в індивідуально-психологічних особливостях учасників інноваційного процесу [3].

Для того, щоб людина мала можливість ефективно брати участь в інноваційних процесах і відповідати інноваційним вимогам сучасності необхідно мати певні особистісні якості, установки та цінності. Такими якостями в літературі називають толерантність до невизначеності, здатність до виправданого ризику, відповідальність, потребу в самореалізації, мотивацію досягнення, рефлексивність, креативність тощо [1, 2, 6]. Тому актуальним стає

запитання, чи притаманні особам з різним типом конфліктності інноваційні властивості особистості?

Отже, метою даного дослідження є пошук співвідношення показників конфліктності та показників інноваційних властивостей особистості, і вивчення індивідуально-психологічних особливостей інноваційних властивостей у осіб, які розрізняються за рівнем конфліктності.

Емпіричне дослідження проводилось в три етапи: 1) підготовчий; 2) діагностичний; 3) аналітико-інтерпретаційний. Виборку склали 65 осіб – студенти і магістри Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Для діагностики конфліктності застосовано оригінальну методику «Диференціальна діагностика конфліктності» (ДИДІКО) (О.П. Саннікова, Т.Ю. Ульянова) [5]. Для визначення комплексу показників інноваційних властивостей особистості було використано методику «Шкала самооцінки інноваційних властивостей особистості» (Н.М. Лебедева, О.М. Татарко) [2]. У цій роботі загальна обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою кількісного (кореляційного) та якісного (методів «асів», «профілів») аналізів. Математико-статистичні процедури обробки результатів дослідження проводилися з використанням комп'ютерної статистичної програми SPSS 17.00 for Windows.

Попередній кількісний аналіз дозволив виявити наявність значимих, переважно від'ємних зв'язків між показниками конфліктності та інноваційних властивостей особистості.

Виділено групи осіб з високим і низьким рівнем загального показника конфліктності (гр. K_{max} , K_{min}). Наступним кроком цього емпіричного дослідження стало встановлення та вивчення індивідуально-психологічних особливостей інноваційних властивостей в кожній із виокремлених груп. На рис. 1 надано профілі інноваційних властивостей особистості груп осіб, що розрізняються за рівнем конфліктності. Важливо зазначити, що на вісі абсцис (OX) розташовані показники інноваційних властивостей особистості, що

розглядаються у виокремлених групах осіб, на ОУ – їх числові значення у процентілях. Середня лінія ряду проходить через 50-й процентіль.

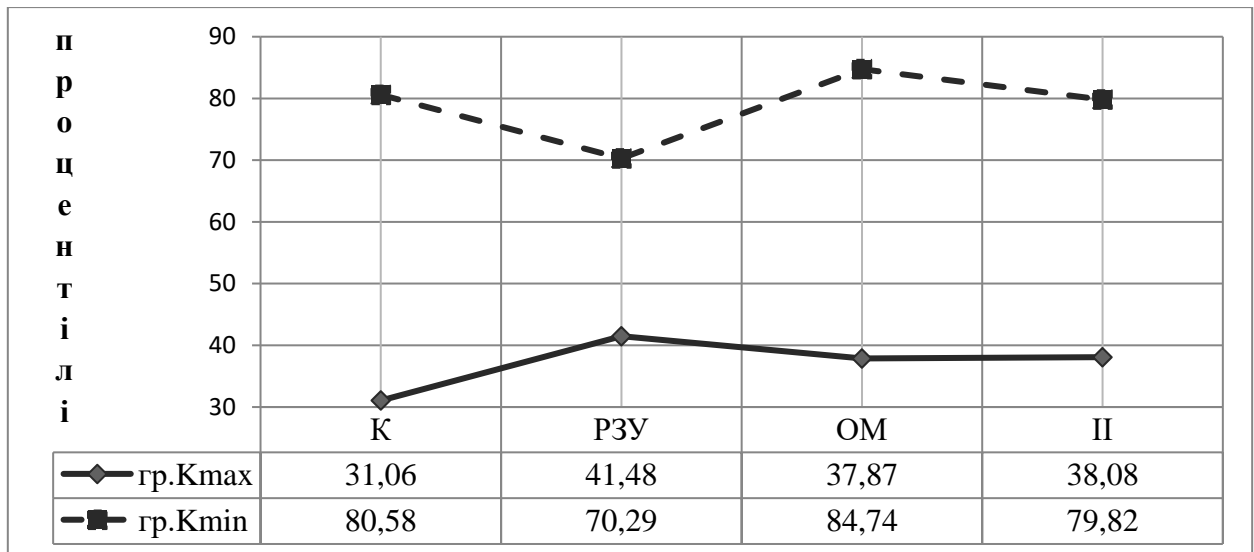


Рис.1. – Інноваційні властивості осіб, що розрізняються за рівнем конфліктності

Примітки: 1) Кmax (n=4) – група осіб з високим рівнем конфліктності; Кmin (n=9) – група осіб з низьким рівнем конфліктності; 2) показники шкали самооцінки інноваційних властивостей особистості: К – креативність, РЗУ – ризик заради успіху, ОМ – орієнтація на майбутнє.

Візуальний аналіз свідчить про наявність індивідуальних відмінностей в групах Кmax і Кmin, що показано у специфічній конфігурації профілів, своєрідному якісно-кількісному поєднанні досліджуваних показників в кожному з них.

Встановлено, що *неконфліктних осіб* характеризує досить високий рівень орієнтації на майбутнє, переконаності, що є шляхом до успіху, схильність активно шукати нові можливості, відсутність страху робити помилки і конструктивно реагувати на них (ОМ+); *схильність до ризику* заради досягнення успіху, готовність вкладати психологічні та матеріальні ресурси в інновації, здатність відчувати себе комфортно в нестабільному середовищі (РЗУ+); *креативність* як готовність до прийняття і створення принципово нових ідей, що відхиляються від традиційних або прийнятих схем мислення

(К+). Виходячи із результатів дослідження *конфліктні особи* найменшим чином виявляють вищеназвані властивості, що реалізуються у інноваційній діяльності.

Таким чином, в результаті нашого дослідження виявлено характер співвідношення показників конфліктності та інноваційних властивостей особистості, що надає можливість простежити індивідуально-психологічні особливості інноваційних властивостей у осіб, з високим та низьким рівнем конфліктності.

Література:

1. Кларин М.В. Инновации в обучении: метафоры и модели: Анализ зарубежного опыта. Москва, 1997.
2. Лебедева Н.М., Татарко А.Н. Ценности культуры и развитие общества. Москва: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2007. 527 с.
3. Орлов В.Ф., Отич О.М., Фурса О.О. Психология конфликта: Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання. Київ: ДЕДУТ, 2008. 422 с.
4. Орлянський В.С. Конфліктологія. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 160 с.
5. Саннікова О.П., Ульянова Т.Ю. Результаты апробации методики «Дифференциальная диагностика склонности до конфликтности» (ДИДІКО). *Наука і освіта. Психологія*. 2-3'2016/СХХХХІІІ – СХХХХІV С. 61-67.
6. Яголковский С.Р. Психология инноваций: подходы, модели, процессы: монография. Москва: НИУ ВШЭ, 2010. 272 с.